

De leerplansectie Grieks van de VCN heeft de verslagen van de correctiebijeenkomsten in Amsterdam, Rotterdam, Den Bosch en Zwolle met elkaar vergeleken en publiceert op basis van de aldaar gevoerde discussies het onderstaande correctieadvies.

Bij het opstellen van dit advies hebben alleen *vakinhoudelijke* argumenten een rol gespeeld.

Opmerking vooraf: dit correctieadvies vervangt het correctievoorschrift van het College voor Toetsen en Examens niet. Het officiële correctievoorschrift van het CvTE dient te allen tijde te worden gevolgd. Dit correctieadvies biedt alleen houvast bij de correctie van open vragen en de vertaling. Het is vooral bedoeld voor punten waarbij interpretatieverschillen van het correctievoorschrift tot onduidelijkheid kunnen leiden of om de reikwijdte van de opmerking in het correctievoorschrift 'woorden van overeenkomstige strekking' te illustreren.

Algemene opmerkingen:

- Een kennelijke verschrijving hoeft het antwoord niet fout te maken. Hierbij denken we aan overschrijffouten bij citaten en het niet-juist spellen van namen.
- Bij de beoordeling van afwijkende citaten geldt algemene regel 3.3. Dat betekent bijvoorbeeld dat een toevoeging aan het citaat het antwoord niet per definitie fout maakt.
- Bij de correctie van een kolon geldt dat alle punten verloren gaan als de strekking van de vertaling heel anders wordt. Zie vakspecifieke regel 3.
- Tijdfouten zorgen voor aftrek van één scorepunt, tenzij anders vermeld in het correctievoorschrift of in het geval dat vakspecifieke regel 3 van toepassing is. Op grond van vakspecifieke regel 1 en algemene regel 6 moet eenzelfde tijdfout steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij anders vermeld in het correctievoorschrift.
- Wanneer leerlingen een kleine fout maken in een niet-essentiële toevoeging aan het antwoord, maakt die kleine fout het hele antwoord niet onjuist.

Vraag 1

Bij het tweede deel van deze vraag (de rol van Calypso) zijn meerdere antwoorden denkbaar, maar het is daarbij van belang dat ingegaan wordt op een specifieke handeling van Calypso waarmee ze invloed heeft gehad op het verloop van de avonturen van Odysseus, zoals blijkt uit de suggesties van het correctiemodel. Antwoorden als 'ze bood hem onsterfelijkheid aan', 'ze was verliefd op hem' zijn dus niet afdoende. Ook een antwoord als 'ze liet hem gaan' is daarbij te weinig specifiek, maar 'hij werd door haar vastgehouden' mag opgevat worden als een variant van 'hield Odysseus op haar eiland vast'.

Advies: reken alleen antwoorden over de rol van Calypso goed, als een specifieke handeling van Calypso wordt genoemd die effect heeft gehad op het verloop van de avonturen van Odysseus.

Vraag 2

In de vraag wordt duidelijk gesteld dat moet worden ingegaan op λίσσοιτο. Een antwoord dat niet ingaat op λίσσοιτο maar op de vertaling van λαβών is dus niet goed.

Advies: reken fout wanneer in het antwoord niet ingegaan wordt op de vorm λίσσοιτο.

Vraag 3

Om in de beschrijving recht te doen aan het element 'droom' hoeft het woord 'droom' niet per se in het antwoord voor te komen, maar dan moet wel op een andere manier worden aangeduid

dat Athena in de droom verschijnt. De omschrijving ‘Athene verschijnt aan Nausicaa in haar slaap’ is dus correct. Alleen ‘Athene verschijnt aan Nausicaa’ is voor een beschrijving van deze gebeurtenis te weinig; goden verschijnen bij Homerus immers ook aan mensen terwijl die wakker zijn.

Advies: reken niet fout wanneer het woord ‘droom’ niet letterlijk in het antwoord voorkomt, maar er wel op een andere manier wordt duidelijk gemaakt dat Athena aan Nausicaa verschijnt in haar slaap en haar zo vertelt over haar aanstaande huwelijk.

Vraag 7

- In de vraag staat dat de drie delen in eigen woorden samengevat moeten worden, niet dat een leerling de regelnummers moet geven of op een andere manier duidelijk moet maken in welke volgorde de drie delen staan. Wanneer een leerling goede samenvattingen geeft van de drie delen maar in een andere volgorde dan hoeft dat het antwoord dus niet fout te maken.

Advies: reken niet fout wanneer een leerling goede beschrijvingen van de delen heeft gegeven maar in een andere volgorde.

- Als er (bijvoorbeeld door het vermelden van twee samenvattingen onder één noemer) een vierde irrelevante samenvatting is toegevoegd, dan hoeft dat het antwoord niet fout te maken. Volgens algemene regel 3.5 moeten in dit geval de eerste drie door de kandidaat genoteerde delen in de beoordeling worden betrokken, of die nu als aparte delen zijn onderscheiden of niet.

Advies: Kijk naar de eerst genoteerde delen in het antwoord. Als in het antwoord van de kandidaat achtereenvolgens de juiste, in het correctievoorschrift genoemde delen – al dan niet in een willekeurige volgorde – voorkomen, moeten de drie punten toegekend worden, of de kandidaat deze nu als aparte delen onderscheidt of niet.

- Wanneer bij het tweede bolletje als antwoord wordt gegeven dat Odysseus Nausicaa vraagt om kleding dan mag ‘om kleding vragen’ gelden als concrete invulling van vragen om hulp in algemene zin en kan een punt worden toegekend.

Advies: reken niet fout wanneer het antwoord niet ‘om hulp vragen’ in algemene zin, maar ‘vragen om kleding’ als een concreet voorbeeld van hulp bevat.

- Is bij de omschrijving van het laatste deel ‘Odysseus wenst Nausicaa het allerbeste toe’ alleen beschreven wat er met Nausicaa gaat gebeuren zonder het element ‘wens’ of andere woorden die duidelijk maken dat Odysseus haar iets toewenst of hoopt dat de goden haar allerlei goeds zullen geven, dan mist in die weergave een essentieel element en mag daarvoor geen punt worden toegekend.

Advies: reken fout als in de samenvatting van het derde deel het element ‘wensen’ ontbreekt.

Vraag 9

De homerische passage maakt mogelijk dat zowel van Nausicaa als van Odysseus andere karaktertrekken worden genoemd. Van belang is in ieder geval dat de betreffende karaktertrek naar voren komt in deze passage. Voor Nausicaa zouden bijvoorbeeld antwoorden als ‘verstandig’ of ‘dapper’ verdedigbaar zijn, maar ‘naïef’ of ‘verlegen’ niet. Voor Odysseus zijn diverse varianten op ‘charmant/slim/welbespraakt’ denkbaar, maar een karaktertrek als ‘moedig’ is op basis van deze passage niet goed te rekenen.

Advies: reken ook antwoorden goed waarin andere dan de voorgeschreven karaktertrekken en hun synoniemen worden genoemd, zolang deze daadwerkelijk in deze passage naar voren komen.

Vraag 10

De vraag geeft aan dat aangetoond moet worden dat het Grieks van tekst 1 preciezer is dan het ‘na enig rondzwalken’ uit tekst 2. De bepaling ‘na enig rondzwalken’ impliceert een tijdselement (vergelijkbaar met ‘*nadat* hij enige tijd had rondgezwalkt’) en dus moet het antwoord ingaan op dat tijdselement. Idealiter bevat het antwoord het element ‘twintig dagen’ maar een antwoord waarin staat dat het Grieks specifiek maakt hoeveel dagen Odysseus heeft rondgezworven zonder daarbij het getal twintig te noemen, is verdedigbaar.

Het antwoord ‘Odysseus heeft enige tijd rondgezworven’ is niet preciezer dan ‘na enig rondzwalken’ en moet dus fout gerekend worden.

Het gaat in de vraag om tijdsduur, niet om de precisering van de locatie: of het antwoord wel of niet het element ‘op zee’ bevat, maakt voor het punt dus niet uit.

Advies: reken alleen antwoorden goed waarin ingegaan wordt op de precisering van de duur van de reis, ongeacht of het precieze getal 20 wordt genoemd.

Vraag 11

De vraag biedt ruimte voor andere dan de in het model gegeven antwoorden, zolang maar wordt ingegaan op de rol van Odysseus’ ontmoeting met de Phaeaken in de Odyssee. Anders dan bij vraag 1 blijkt uit bijvoorbeeld de derde antwoordmogelijkheid in het correctievoorschrift dat het hier niet hoeft te gaan om een actieve rol van de Phaeaken. Het antwoord ‘de Phaeaken waren het laatste volk waar Odysseus op zijn reis aankwam’ is op te vatten als een variant van die mogelijkheid.

Advies: beschouw antwoorden als ‘de Phaeaken waren het laatste volk waar Odysseus op zijn reis aankwam’ als een variant van de derde antwoordmogelijkheid en reken dit dus goed.

Vraag 13

Ondanks de beperkte formulering in de vraag gaat het – gezien de aanhalingstekens – om de voorkomens van ‘beheksing’ en ‘dood’ in het gedicht van Drs. P en dus om de *kans op* beheksing of dood. Teiresias of Agamemnon hebben wel te maken met de dood, maar vormen geen bedreiging voor het leven van Odysseus en zijn dus geen goede antwoorden.

Scylla en Charybdis (of andere personages uit de Odyssee die voor Odysseus een kans op beheksing of dood vormen) zijn wél een bedreiging voor zijn leven en kunnen dus wel goed gerekend worden.

Advies: reken alleen goed wanneer personages genoemd worden die voor Odysseus (en zijn makkers) een kans op beheksing of dood vormden, zoals de in het correctiemodel gegeven voorbeelden waarbij ook Scylla en Charybdis goedgerekend mogen worden.

Vraag 15

Er wordt gevraagd naar één Grieks zelfstandig naamwoord. Als het antwoord bestaat uit πολὸν κάλλος moet er officieel gekeken worden naar het eerst gegeven woord (algemene regel 3.4 en maartmededeling examenblad). Dat is in dit geval πολὸν en daarmee is het antwoord fout.

Advies: volg algemene regel 3.4 en reken het antwoord πολὸν κάλλος fout.

Vraag 16

Wanneer een leerling een goede uitleg geeft van het fenomeen *tmesis* maar het niet *tmesis* maar *hyperbaton* noemt, dan maakt die toevoeging het hele antwoord fout.

*Advies: reken fout wanneer πρὸς ... ἔειπε wordt benoemd als *hyperbaton*, ook al is de uitleg goed.*

Vraag 18a

Alleen het woord ἀνέστη noemen als weergave van ‘lege’ is niet voldoende: de toevoeging ἔνθεν is noodzakelijk om de verbinding te maken tussen θρόνος en het opstaan, zodat de stoel leeg was. In overeenstemming met het antwoordmodel moet ἔνθεν er dus bij staan.

Ook het antwoord ἔνθεν zonder ἀνέστη is niet voldoende als weergave van ‘lege’.

Advies: reken fout wanneer als antwoord ἀνέστη zonder ἔνθεν of ἔνθεν zonder ἀνέστη is gegeven.

Vraag 19

In de maartmededeling werd nog eens het begrip tekstelement uitgelegd (zie ook de minimumlijst): “Met tekstelement wordt bedoeld: een woord, een woordgroep, een bijzin of een zin. Een tekstelement kan bestaan uit aaneensluitende woorden, maar dit hoeft niet.” Die laatste opmerking maakt duidelijk dat toevoegingen, zoals het in het correctiemodel expliciet genoemde ᾧδε, het antwoord fout kunnen maken.

Ook de toevoeging οὐ aan (ἄλλη γ') γυνή maakt het antwoord fout.

Advies: reken fout wanneer voor het antwoord niet-relevante woorden aan het citaat zijn toegevoegd, zoals ᾧδε en οὐ.

Vraag 21b

Voor het antwoord maakt het niet uit welk deel van Odysseus Eurycleia aan het wassen was. De toevoeging ‘zijn voeten/benen’ is dus niet noodzakelijk.

Advies: reken niet fout wanneer het element ‘zijn voeten/benen’ ontbreekt in een verder correct antwoord.

Vraag 22a

Als een leerling de laatste voet heeft gescandeerd als lang-anceps, dan wijkt hij/zij af van de meest recente inzichten/conventies, waarbij de laatste voet als lang-lang wordt gescandeerd. In veel boeken (niet de examenbundels) staat echter nog dat de laatste lettergreep standaard lang-anceps is. Als een leerling in niet-examenjaren uit verouderde boeken heeft leren scanderen en als automatisme hier lang-anceps in plaats van lang-lang noteert, dan hoeft dat niet fout gerekend te worden (zie hiervoor ook het stuk van Gerard Boter in het laatste VCN-bulletin). De scansie lang-kort is op deze plek overigens ook te verdedigen (aanpak van Zgoll).

Advies: reken goed wanneer de laatste voet als lang-kort is gescandeerd en reken niet fout wanneer de laatste voet als lang-anceps is gescandeerd.

Vraag 22b

- Het antwoord dat er een lettergreep te weinig is, zonder het element ‘korte’, is niet volledig. De leerling maakt dan niet voldoende duidelijk dat hier sowieso geen plek is voor een lange lettergreep, omdat er daarvoor lang-kort staat.

Advies: reken niet goed antwoorden als ‘Nee, want dan is er een lettergreep te weinig’ zonder het element ‘korte lettergreep’.

- Wanneer het vers met de variant προσέειπε wordt gescandeerd en op basis daarvan, zonder verdere toelichting, wordt geconcludeerd dat προσέειπε niet in dit vers past, mag dit gelden als een metrische uitleg.

Advies: reken ook antwoorden goed waarbij niet met woorden maar door het vers met προσέειπε erin te scanderen wordt aangetoond dat προσέειπε niet past.

Vraag 23b

Een antwoord waarin alleen de (waarde van een) optativus potentialis (κεν εἴη) wordt genoemd, is niet voldoende. Een optativus potentialis ‘stel dat je het zou proberen, in dat geval zou het je

niet gelukken' drukt immers hetzelfde uit als 'Probeer het niet: het zou je niet gelukken'. De bewering hier is alleen maar minder stellig doordat er 'het zou *moeilijk/lastig* zijn' staat in plaats van 'het zou je *niet* lukken'. Voor een correct antwoord is dus verplicht dat het element 'moeilijk/lastig' in het antwoord vermeld staat.

Advies: reken fout als in het antwoord alleen wordt ingegaan op de optativus potentialis.

Vraag 24b

In de vraag staat duidelijk dat de namen van de stromingen genoemd moeten worden. Een goede uitleg van de standpunten zónder het noemen van de namen van de stromingen Unitariërs/Analytici levert dus 0 punten op.

Advies: reken fout wanneer het antwoord niet de namen van de stromingen bevat, ook al is de uitleg van hun standpunten goed.

Kolon 26

De vertalingen 'terwijl zij stond/ging staan/bleef staan' voor στῶσα zijn vergelijkbaar met de vertaling 'staande'. Voortbouwend op de opmerking in het correctiemodel dat de vertaling 'staande' voor στῶσα niet fout gerekend hoeft te worden hoeven ook de vertalingen 'terwijl zij stond / ging staan / bleef staan' niet fout gerekend te worden.

Advies: reken niet fout de vertalingen 'terwijl zij stond / ging staan / bleef staan'.

Kolon 27

Wanneer in de vertaling het betrekkelijk voornaamwoord οἱ niet is weergegeven en het kolon als volgt is vertaald: 'dapperen, jullie zijn levend binnengegaan', dan is de betekenis van het kolon niet wezenlijk geweld aangedaan en volstaat 1 punt aftrek.

Advies: trek 1 punt af voor het ontbreken in de vertaling van het woord οἱ.

Kolon 28

Circe spreekt hier mannen toe en in deze situatie verandert de vertaling 'mannen' in plaats van 'mensen' de betekenis van het kolon niet wezenlijk.

Advies: reken niet fout de vertaling 'mannen' in plaats van 'mensen'.

Kolon 33

- Omzetting van de bijwoordelijke bepaling naar een bijwoordelijke bijzin 'zodra de dageraad verscheen/aanbrak' is inhoudelijk vergelijkbaar en doet recht aan de betekenis van de zin.

Advies: reken de vertaling 'zodra de dageraad verscheen/aanbrak' niet fout.

- Op basis van de bespreking van ἥως in het woordenboek lijkt ἄμ' ἦοι zónder participium 'bij het aanbreken van de dageraad' te kunnen betekenen. Dan is het begrijpelijk dat leerlingen φαυνομένηφι vertalen met 'stralend' en dus uitkomen op de vertaling 'bij het aanbreken van de stralende dageraad' of 'tegelijk met de stralende dageraad'

Advies: reken de vertaling 'bij het aanbreken van de stralende dageraad' of 'tegelijk met de stralende dageraad' niet fout.

Kolon 36

Vertalingen waarbij ἕκαστα als een inwendig object bij σημαίνω wordt getrokken zoals in de vertaling 'ik zal ieder teken/alle tekens geven' leveren geen goede weergave op van de inhoud van dit kolon. Circe geeft immers niet een lijst van tekens maar een overzicht van de avonturen die de Grieken nog te wachten staan. In een dergelijke vertaling is ἕκαστα dus verkeerd weergegeven.

Advies: trek 1 punt af voor de vertaling 'Ik zal ieder teken/alle tekens geven'.

Kolon 37

De vertaling ‘lijden aan’ levert een onjuiste weergave van het kolon op: Circe geeft geen aanwijzingen om te voorkomen dat de makers lijden *aan* hun overmoed, maar lijden *door* hun overmoed. Met een vertaling ‘lijden aan’ is de vertaling zo wezenlijk anders dan wat er bedoeld wordt dat daarmee alle punten verloren moeten gaan.

Advies: trek 2 punten af wanneer ἀλγήσετε κακοπραφίη is vertaald als ‘lijden aan overmoed’.

Kolon 39

De vertaling ‘jullie zullen leed doorstaan’, waarbij het participium is vertaald als hoofdzin en zo op een lijn komt te staan met σημανέω, is niet correct en levert in deze context een inhoudelijke tegenstrijdigheid in Circes woorden op: ‘ik zal alles duidelijk maken opdat jullie niet zullen lijden door overmoed *en jullie zullen leed doorstaan.*’

Wel mogelijk is dat πῆμα παθόντες wordt vertaald als gecoördineerd met ἀλγήσετε: ‘ik zal alles duidelijk maken opdat jullie niet zullen lijden door overmoed *en (opdat jullie) geen leed zullen doorstaan.*’

Advies: trek 2 punten af voor de vertaling ‘jullie zullen leed doorstaan’ wanneer dit niet is verbonden met de ‘opdat’-zin maar op een lijn staat met σημανέω in de hoofdzin.

Kolon 41

Het woord Ὡς kan in deze zin niet als voegwoord (‘omdat’, ‘toen’, ‘nadat’ etcetera) vertaald worden, omdat het woord een accent heeft en omdat er dan een hoofdzin ontbreekt.

De vertaling met het bijwoord ‘dus’ past wel in deze context: na de aansporing en belofte van Circe hen te zullen helpen zitten de makers *dus* op hun gemak de rest van de dag te genieten van eten en wijn.

Advies: reken fout wanneer Ὡς is vertaald als voegwoord. Reken de vertaling ‘dus’ in plaats van ‘zo’ niet fout.

- Elke andere betekenis voor ἡμεθα dan ‘zitten’, ‘vertoeven’ of een synoniem daarvan en dus ook ἡμεθα afgeleid van het werkwoord ἡμι en vertaald als ‘wij zonden’ of ‘wij werden gezonden’, levert een verkeerde weergave van de inhoud van dit kolon op.

Advies: ἡμῶν: elke andere betekenis dan ‘zitten’, ‘vertoeven’ of een synoniem daarvan, trek 2 punten af.

Kolon 41+43

Wanneer in kolon 41 het woord ἡμεθα niet vertaald wordt en vervolgens δαινόμενοι uit kolon 43 als hoofdwkwoord is vertaald, wordt een essentieel element van kolon 41 gemist en moeten 2 punten worden afgetrokken in kolon 41.

Als daarna δαινόμενοι wordt vertaald als een hoofdwkwoord is dat begrijpelijk en hoeven er niet alsnog punten te worden afgetrokken voor kolon 43.

Advies: trek 2 punten af in kolon 41 als ἡμεθα niet is vertaald en in plaats daarvan δαινόμενοι als hoofdwkwoord is vertaald. Trek in dat geval in kolon 43 geen punten af voor de foutieve vertaling van δαινόμενοι als persoonsvorm.

Kolon 42

‘Tot zonsondergang’ is inhoudelijk vergelijkbaar met ‘Tot de ondergaande zon’. Bovendien is in overeenstemming met het correctiemodel bij kolon 33 ook hier passabel dat het participium aoristus niet voortijdig maar gelijktijdig is vertaald.

Advies: reken ‘Tot de ondergaande zon’ niet fout.

Kolon 46

In geval van een vertaling ‘achterste deel van het schip’ is een verkeerde betekenis van πρυμνήσια gegeven (waarschijnlijk gekeken bij πρυμνός in plaats van πρυμνήσια), maar is de betekenis van het kolon niet ernstig aangetast. Een punt aftrekken volstaat.

Bij de vertaling ‘achterste schip’ is een verkeerde betekenis gegeven / een verkeerd woord opgezocht, is er een congruentiefout gemaakt en is het resultaat een vertaling die inhoudelijk te ver afstaat van de essentie van het kolon. Trek twee punten af.

Advies: trek 1 punt af voor de vertaling ‘achterste deel van het schip’ en trek 2 punten af voor de vertaling ‘het achterste schip’.

Kolon 47

Zoals in kolon 26, waar een gelijktijdige vertaling voor het participium aoristus goedgekeurd werd, hoeft hier de vertaling ‘terwijl zij me bij de hand pakte’ niet fout gerekend te worden.

Advies: reken de vertaling ‘terwijl zij me bij de hand pakte’ niet fout.

Kolon 48

De vertaling ‘zij ging zitten’ is in de context onlogisch, gezien de volgende mededeling ‘en zij ging naast me liggen’. Bovendien heeft een leerling dan de aantekening ‘vul aan με’ gemist.

Advies: trek 2 punten af voor de vertaling ‘zij ging zitten’.

Kolon 50

- Als ἀντάρ in kolon 35 fout is vertaald en opnieuw in kolon 50 fout, dan is dat geen herhalingsfout maar moet dat twee keer fout gerekend worden.

Advies: reken een verkeerde vertaling van ἀντάρ opnieuw aan, ook als ἀντάρ in kolon 35 al fout was vertaald.

- Wanneer τῆ niet is vertaald heeft de kandidaat een woord gemist maar dat maakt niet het hele kolon volledig onjuist of onbegrijpelijk. Vanuit de context is immers duidelijk tot wie Odysseus spreekt; dat kan alleen maar Calypso zijn. Op basis van vakspecifieke regel 5 volstaat om hier 1 punt af te trekken.

Dat lijkt opmerkelijk of oneerlijk als in het correctievoorschrift staat dat voor elke andere betekenis dan ‘aan haar / daar’ voor τῆ 2 punten afgetrokken moeten worden.

Het weglaten van een woord kan echter minder ernstig zijn dan het onjuist vertalen ervan, zoals ook duidelijk wordt vanuit het correctievoorschrift voor het niet of verkeerd vertalen van τι in kolon 37 (zie ook vakspecifieke regels 3 en 5).

Advies: trek 1 punt af voor het niet-vertalen van het woordje τῆ.

- κατὰ μοῖραν vertaald als ‘met betrekking tot het lot’ is misschien niet de gelukkigste vertaling in deze zin, maar niet verkeerd of onmogelijk in deze context.

Advies: reken de vertaling ‘met betrekking tot het lot’ niet fout.